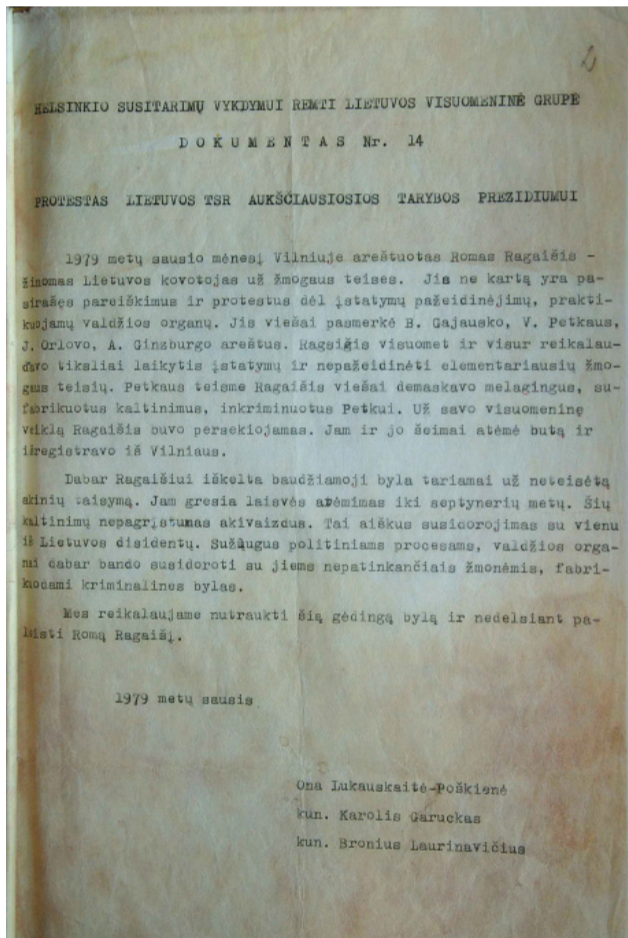

LIETUVOS HELSINKIO GRUPĖ

Lietuvių ir rusų disidentai – būsimieji Maskvos ir Lietuvos Helsinkio grupių nariai – Sergejaus Kovaliovo, žymaus kovotojo dėl žmogaus teisių ir demokratijos Sovietų Sąjungoje, teismo dieną. Iš kairės penktas – Jurijus Golfandas, šeštas – Jurijus Orlovas, septinta – Gema Stanelytė, devintas – Mečislovas Jurevičius, dešimtas – Martas Niklus, vienuoliktas – Andrejus Sacharovas, tryliktas – Jefremas Jankelevičius, keturioliktas – Eitanas Finkelšteinas. Vilnius, 1975 m. Iš Genocido aukų muziejaus

Helsinkio grupės dokumentas Nr. 14, kuriuo protestuojama prieš Romualdo Ragaišio suėmimą. 1979 m. sausis. Iš Lietuvos ypatingojo archyvo

Grupė Lietuvos disidentų, susirinkusių palaikyti teisiamą kovotoją dėl žmogaus teisių Romualdą Ragaišį. Pirmoje eilėje iš kairės klūpo: Algimantas Andreika, Robertas Grigas, Jonas Volungevičius ir Kęstutis Subačius. Antroje eilėje stovi: kun. Jonas Kastytis Matulionis, neatpažinta moteris, Mečislovas Jurevičius, Sigitas Tamkevičius, Antanas Terleckas, Algirdas Statkevičius, Liutauras Kazakevičius, Leonora Sasnauskaitė ir neatpažintas vyras. Vilnius, 1979 m. lapkričio 19 d. Iš Genocido aukų muziejaus

1975 m. rugpjūčio 1 d. Helsinkyje buvo pasirašytas „Saugumo ir bendradarbiavimo Europoje Baigiamasis Aktas“ – 35 valstybės, tarp jų ir Sovietų Sąjunga, pasižadėjo gerbti žmogaus teises. Tačiau tikrovė buvo kitokia: Sovietų Sąjungoje žmogaus teisės ir toliau buvo ignoruojamos. Disidentinio judėjimo Sovietų Sąjungoje vadovo akademiko Andrejaus Sacharovo aplinkoje gimė mintis steigti grupes, tiriančias Helsinkio Baigiamojo Akto pažeidimus ir informuojančias apie juos pasaulio visuomenę. Pirmoji tokia grupė susikūrė Maskvoje 1976 m. gegužės 12 d., jai ėmėsi vadovauti aktyvus Rusijos disidentinio sąjūdžio atstovas Jurijus Orlovas.

Lietuvos Helsinkio grupė (LHG) susikūrė 1976 m. lapkričio 25 d. Maskvos Helsinkio grupės pavyzdžiu, bet buvo savarankiškai veikianti organizacija. Jos nariai steigėjai buvo kunigas Karolis Garuckas, fizikos mokslų daktaras Eitanas Finkelšteinas, poetė, pedagogė, buvusi politinė kalinė Ona Lukauskaitė-Poškienė, buvęs politinis kalinys Viktoras Petkus ir poetas, vertėjas Tomas Venclova.

Oficialiai Lietuvos Helsinkio grupė vadinosi „Helsinkio susitarimų vykdymui remti Lietuvos visuomeninė grupė“. Aktyviai veikti ji pradėjo 1976 m. gruodžio 1 d. Maskvoje, rusų disidentų užsienio žurnalistams suorganizuotoje neoficialioje spaudos konferencijoje paskelbdama pirmuosius grupės dokumentus. Tarp kitų dokumentų šiame susitikime pirmą kartą oficialiai paskelbtas LHG susikūrimo manifestas, kuriame atkreipiamas dėmesys ne tik į žmogaus teisių pažeidimus Lietuvoje, bet ir į patį Lietuvos okupacijos faktą.

Iki 1981 m. pabaigos LHG atstovai išleido apie 30 dokumentų, daugumą kurių pasiekė Vakarais. Dokumentai atskleidė didelių žmogaus teisių bei laisvių pažeidimus: persekiojimus už tikėjimą, neteisėtus areštus, piktnaudžiavimą psichiatrija, emigracijos varžymą. Kartu buvo iškeltos visai žmonijai bendros problemos, atkreiptas dėmesys ir į nacionalinių mažumų teisių varžymus, akivaizdžiai išskiriantis LHG iš kitų pagrindžio organizacijų.

1977 m. buvo suimtas ir nuteistas Helsinkio grupės lyderis V. Petkus, tais pačiais metais T. Venclova išvyko gyventi į Vakarais, 1979 m. mirė K. Garuckas, o E. Finkelšteinas iš organizacijos pasitraukė. Tačiau LHG savo veiklos nenutraukė. Į V. Petkaus ir mirusio K. Garucko vietą stojo gydytojas psichiatras Algirdas Statkevičius ir Adučiškio klebonas Bronius Laurinavičius. Tais pačiais metais nariu tapo Mečislovas Jurevičius, kitais – Vytautas Skuodis ir Vytautas Vaičiūnas. Skaičiuojama, jog iki Lietuvos nepriklausomybės atkūrimo LHG turėjo 41 oficialiai įstojusį narį – suimtus ir nuteistus narius pakeisdavo nauji. 1979 m. LHG veikla sulaukė tarptautinio pripažinimo – ji kartu su Maskvos ir Kijevo Helsinkio grupėmis buvo tarp Nobelio taikos premijos kandidatų. 1988 m., iš įkalinimo paleidus V. Petkų, LHG veikla vėl suaktyvėjo. Naujai atgimusi grupė aktyviai dalyvavo Lietuvos laisvės atkūrimo byloje. 1991 m. ji paskelbė 100 dokumentų. Savo veiklos LHG nenutraukia ir dabar. Jos tikslas išliko toks pat – ir toliau atkreipti visuomenės dėmesį į žmogaus teisių bei laisvių pažeidimus.